

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Кізляр Валентини Бшарівни на тему «Інформаційне законодавство в механізмі правового регулювання відносин», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Упродовж всієї історії людства, інформація, виступаючи одним із ключових ресурсів цивілізаційного розвитку, відігравала важливу роль у суспільній життєдіяльності і продовжує відігравати її й донині. Однак, зараз така роль є набагато вагомішою. Без перебільшення можна стверджувати, що інформаційні та комунікаційні технології стали найважливішим засобом підвищення ефективності управління практично в усіх сферах людської діяльності.

Більше того, можна говорити про наявність зв'язку між їхнім розвитком і здатністю різних організаційних структур розв'язувати свої завдання: підвищувати конкурентоспроможність – для комерційних структур, ефективніше задовольняти потреби суспільства – для органів державної влади та місцевого самоврядування. Отже, інформатизація суспільства – це перспективний шлях до економічного, соціального, освітнього та іншого розвитку.

Водночас, сьогодні гостро проявились і негативні аспекти, пов'язані з інформацією, зокрема її достовірністю, захистом, розповсюдженням тощо. Окрім того, мають місце агресивні прояви інформаційної війни, що зумовлює необхідність не лише захисту, а й формування відповідної інформаційної стратегії. З цілковитою впевненістю можемо стверджувати що, держава повинна мати певний вплив на розвиток суспільних процесів, пов'язаних з інформацією, що можливе шляхом створення законодавчої основи процесів інформатизації. Разом з тим, варто відзначити малоефективність українського інформаційного законодавства. Як слушно зауважує здобувачка, складність проблеми законодавчого регулювання інформаційних процесів обумовлена тим, що вони охоплюють відносини в усіх сферах суспільства і регулюються нормами різних галузей права. Ще однією проблемою для України, зважаючи на подальше становлення інформаційного суспільства та розвиток інформатизації, а також входження нашої держави в європейський та міжнародний інформаційний простір є зростаюча кількість нормативно-правових актів, що регулюють інформаційні правовідносини.

У зв'язку із зазначеним вище, як у науковому й теоретичному, так і в практичному аспектах актуальність теми дисертаційного дослідження Кізляр Валентини Бшарівни не викликає сумнівів.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Об'єктивний аналіз обрання та ефективності застосування відповідних методів дослідження дає підстави стверджувати про ефективність застосування методів, що використовувались авторкою під час аналізу

положень інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин. Доречно було застосовано метод системного аналізу для визначення системи правового регулювання інформаційних відносин. Із використанням емпіричного методу досліджувалась практика застосування чинного законодавства. Застосування методів аналізу та синтезу дозволило з'ясувати сутність окремих понять в інформаційній сфері. Завдяки діалектичному методу пізнання здійснювалось дослідження та обґрунтування основних понять, які використовуються в роботі, та розгляд правових явищ у контексті їхнього взаємозв'язку. Логічний метод (аналіз, синтез, індукція, дедукція) використано під час дослідження нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів, концепцій та поглядів авторів з окремих питань, які входили до предмета дослідження. За допомогою методу узагальнення та прогнозування було здійснено теоретичне обґрунтування результатів дослідження, які знайшли своє висвітлення у висновках до розділів і загальних висновках до дисертації. Завдяки формально-логічному методу було сформульовано понятійний апарату дослідження, зокрема понять «інформаційні відносини», «інформаційно-віртуальні відносини», «об'єкт інформаційних відносин», «інформаційний проступок», «інформаційне правопорушення».

В дослідженні різнобічно досліджено правові аспекти регулювання інформаційних правовідносин та обґрунтовано напрями подальшого вдосконалення законодавства України щодо їхньої реалізації, що відображено в 4 статтях, з яких 3 – опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, а також у 7 тезах наукових доповідей – у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій. У зазначених публікаціях міститься обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до поставленого завдання. Кожна стаття опублікована у окремому випуску науково-практичного видання, що цілком відповідає умовам для зарахування статей за темою дисертації.

З метою формулювання пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційних правовідносин адміністративної відповідальності за вчинення насильства по відношенню до авторкою було проаналізовано достатню кількість наукових джерел (338 найменувань), що дозволило вирішити поставлені завдання, реалізувати актуальні для науки інформаційного права завдання в контексті визначення місця та ролі інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин.

Отже, дисертаційне дослідження, підготовлене Валентиною Бшарівною Кізляр у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова за науковим рівнем, кількістю та змістом наукових публікацій відповідає вимогам до такого типу робіт.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Представлені Валентиною Бшарівною Кізляр результати здійснених досліджень засвідчують їх наукову новизну. Так, уперше обґрунтовано

необхідність визнання на законодавчому рівні існування інформаційних відносин як у реальному так і кіберпросторі; виділено ознаки, притаманні правовому регулюванню інформаційних відносин; сформульовано власне визначення інформаційних правовідносин як врегульованих нормами права суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються щодо обігу інформації між суб'єктами, що наділені інформаційними правами й обов'язками; запропоновано авторське визначення об'єкта інформаційних правовідносин тобто інформаційного ресурсу як організованої сукупності інформації, інформаційних продуктів, технологій та інформаційних комунікацій з визначеним правовим режимом, які призначені для інформаційного забезпечення життєдіяльності людини, суспільства та держави; також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства, яке регулює інформаційні правовідносини та обґрунтовано необхідність прийняття спеціального Закону «Про інформаційні ресурси та інформаційно-комунікаційні технології».

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію під час доповідей на науково-практичних конференціях, були опубліковані у фахових науково-практичних виданнях України та за кордоном. Публікації сприяли реалізації поставлених у дисертації завдань, а напрацювання авторки впроваджені в освітній процес.

Отже дисертаційне дослідження Валентини Бшарівни Кізляр проведено на високому науково-методичному та методологічному рівнях, результати та основні положення дисертації, що виносяться на захист, відповідають усім вимогам що висуваються для здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими, логічними та мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення, тому, зважаючи на вище викладене, можемо стверджувати, що здобувачка в достатній мірі опанувала методологію наукової діяльності та заслуговує на позитивну оцінку опонента.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація Валентини Бшарівни Кізляр є одним із перших досліджень місця інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин.

Висновки зроблені здобувачкою в роботі мають достатній рівень обґрунтування, цілий ряд положень та пропозицій сформульовано вперше, вони мають високий ступінь наукової новизни, їх обґрунтованість не викликає зауважень. Пропозиції щодо змін до законодавства оформлено належним чином. Рекомендації в дисертаційній роботі науково аргументовані та ґрунтуються на висновках дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Здобувачка у дисертаційному дослідженні ефективно використовувала методи наукового дослідження, здійснила аналіз обраного для дослідження обсягу нормативно-правових актів. Наукові результати і положення, що виносяться на захист одержані завдяки використанню сукупності методів

наукового пізнання як загальнонаукових (діалектичний, системно-структурний, системно-функціональний), так і спеціальних методів, аналізу масиву нормативно-правових актів, у тому числі міжнародного характеру, законодавства зарубіжних держав, наукових праць в галузі інформаційного права.

Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети дослідження чіткі і зрозумілі і повною мірою відповідають встановленим вимогам. Завдання поставлені здобувачкою для дослідження загалом виконані і мета досягнута. Дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що дисертаційна робота є першим системним дослідженням, у якому комплексно, з урахуванням новітніх досягнень юридичної науки, розглянуто питання місця інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин.

Сформульовані та аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що були сформульовані та достатньо аргументовані під час комплексного дослідження, впроваджено й надалі можуть бути використані у: у науково-дослідній сфері як основа для подальшого розроблення проблем правового регулювання відносин в інформаційній сфері, визначення нових напрямків розвитку інформаційного законодавства; у правотворчості – для вдосконалення законодавства України, зокрема внесення змін до Конституції України, Закону України «Про інформацію» та низки підзаконних нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності для поліпшення функціонування різних органів державної влади, що реалізують свої повноваження в інформаційній сфері; у навчальному процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Інформаційне право».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційне дослідження Валентини Бшарівни Кізляр виконане українською мовою, має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, кожен з яких поділений на відповідні підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дослідження - 238 сторінок, із яких 194 сторінок – основний текст.

Анотація у стислій формі висвітлює основні тези дисертаційного дослідження, наводиться перелік публікацій, в яких викладені основні результати рецензованої роботи. Анотація викладена українською та англійською мовами.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, практичне значення

результатів та зазначено інформацію про апробацію результатів дослідження на науково-практичних заходах.

У розділі 1 «Методологічні засади формування і становлення правового регулювання інформаційних відносин» здійснено аналіз механізму правового регулювання інформаційних відносин та визначено його особливості. Досліджуючи теоретико-правову природу інформаційних відносин як предмета правового регулювання здобувачка встановила, що складовою частиною інформаційних відносин потрібно вважати відносини в мережі Інтернет, що мають інформаційну наповненість і є інформаційно-віртуальними відносинами. Інформаційно-віртуальні відносини – це новий вид інформаційних відносин як суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються щодо обігу інформації в кіберпросторі.

Проаналізувавши поняття та генезис інформаційного законодавства здобувачкою обґрунтовано проведення систематизації інформаційного законодавства в три етапи. Перший етап – це вироблення єдиного наукового обґрунтованого визначення структурних елементів інформаційних відносин, а також чіткого визначення змісту понятійного апарату, що застосовується в сфері обігу інформації. Другий етап – це вироблення єдиної інформаційної доктрини держави як цілісної системи принципів, поглядів, концепцій та бути теоретичним стрижнем і концептуальною основою державотворчої, правотворчої та правозастосовної діяльності в сфері обігу інформації. Третій етап – це безпосередньо систематизація національного законодавства у сфері обігу інформації результатом якої має стати недоопрацьований діючий Закон «Про інформацію», предметом правового регулювання якого є інформація як безмежна категорія, а предметом прийняття нового закону предметом правового регулювання якого повинні стати суспільні відносини в сфері обігу інформації та інформаційних технологій. Об'єктом цих суспільних відносин повинні бути документи, дані, відомості, повідомлення, сигнали, коди та інше, що складають, за своєю суттю, інформаційні ресурси. Однак правового регулювання з боку держави потребують й технології, пов'язані зі створенням, збереженням, передачею, обробкою та управлінням ними.

У розділі 2 «Інформаційне законодавство як регулятор публічних правовідносин» дослідивши конституційно-правові засади інформаційного законодавства обґрунтовано умовний поділ конституційних норм, які є основою інформаційного законодавства, на дві групи: інформаційні права – це конституційні права і свободи людини в різних сферах, на які значною мірою впливає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційному суспільстві; право на доступ до інформації – це конституційні норми, що встановлюють права в сфері обігу інформації щодо компетенції окремих органів публічної влади чи функцій держави.

На підставі проведеного аналізу спеціальної літератури і законодавства було сформульовано визначення «інформаційні відносини в адміністративному праві» як публічно-правових інформаційних відносин, які врегульовані нормами адміністративного права, що виникають, змінюються і припиняються у сфері публічного управління (публічного адміністрування).

Дослідивши питання правового регулювання інформаційно-бюджетних відносин здобувачка цілком логічно робить висновок, що: об'єктом інформаційно-бюджетних відносин є бюджетна інформація; суб'єктами інформаційно-бюджетних відносин виступають суб'єкти, що можуть одержати офіційно оприлюднену бюджетну інформацію й суб'єкти бюджетних відносин, що створюють або одержують бюджетну інформацію в межах своїх повноважень.

У третьому розділі «Адміністративна відповідальність за порушення норм інформаційного законодавства» обґрунтовано тезу що, застосування термінів «інформаційне правопорушення» і «правопорушення в інформаційній сфері» можливе тільки як загальнотеоретичні категорії. Складовими їх є інформаційний злочин і інформаційний проступок. Щодо галузевого застосування вони потребують уточнення природи правопорушення. Наприклад, задля адміністративного права можливе застосування термінів «адміністративно-інформаційне правопорушення» або «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері». Хоча найбільш коректним буде застосування терміна «адміністративно-інформаційний проступок».

У результаті проведеного дослідження здобувачкою запропоновані та сформульовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства в контексті питань, що розглядалися.

Кожен розділ дослідження завершується висновками в яких надаються конкретні пропозиції та рекомендації. Висновки відповідають отриманим результатам, завданням та меті дослідження, мають вагому аргументацію, належним чином обґрунтовані і характеризуються високим рівнем достовірності.

Список використаних джерел складається з 338 посилань на реферовані джерела у вітчизняних та міжнародних виданнях.

Отже, дисертаційне дослідження Валентини Бшарівни Кізляр відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання – визначення місця інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Валентиною Бшарівною Кізляр на тему «Інформаційне законодавство в механізмі правового регулювання відносин» є важливим внеском у формування джерела знань за спеціальністю 081 «Право», слід використовувати в діяльності органів державної влади, що реалізують свої повноваження в інформаційній сфері, для подальшої розробки проблем правового регулювання відносин в інформаційній сфері, визначення нових напрямків розвитку інформаційного законодавства; в діяльності закладів вищої освіти, науково-дослідних та наукових установ, під час написання статей та монографій, а також для планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Кізляр В.Б., необхідно акцентувати увагу на деяких положеннях, що викликають певні зауваження та побажання і можуть стати підставою для дискусії під час публічного захисту дисертації, мають бути враховані авторкою у подальших дослідженнях за обраним напрямом.

1. В роботі зроблено важливий висновок про необхідність визнання на законодавчому рівні цифрових прав і свобод громадян. Авторка навіть пропонує доповнити конституційну норму даним поняттям, а саме «Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Кожній людині гарантовано цифрові права і свободи. ...».

Однак, з змісту роботи не зовсім чітко зрозуміло, що саме вкладає в це поняття дисертантка. Чи це, на її думку, є окрема група нових прав, що потребують окремого закріплення в законодавстві чи це розширення змісту існуючих прав інформаційною складовою.

2. Досліджуючи інформаційні відносини дисертантка стверджує, що складовою частиною інформаційних відносин потрібно вважати відносини в мережі Інтернет. Однак, не використовує в роботі поняття «інформаційні–інтернет відносини» натомість оперує поняттям «інформаційно–віртуальні відносини» як суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються щодо обігу інформації в кіберпросторі. Хотілось би почути аргументацію відносно необхідності застосування саме дефініції «інформаційно–віртуальні відносини».

3. Повністю погоджуємось з дисертанткою відносно необхідності систематизації інформаційного законодавства. Швидкий розвиток інформаційних технологій, поширення інформаційних відносин у всі сфери життєдіяльності людини спричинили появу критичної маси нормативних документів у різних галузях права але так чи інакше пов'язаних з обігом інформації, що негативно відображається, у першу чергу, на врегулюванні інформаційних відносин на практиці.

Аналізуючи дану проблему дисертантка пропонує власне бачення шляху поетапної систематизації інформаційного законодавства.

Однак, авторка виступає противником проведення кодифікації інформаційного законодавства шляхом прийняття єдиного документу – інформаційного кодексу. В зв'язку з цим хотілось би почути аргументацію саме даної позиції.

4. Потребує додаткового теоретичного обґрунтування висновок автора про необхідність законодавчого закріплення визначення «інформаційне законодавство».

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Валентини Бшарівни Кізляр на тему «Інформаційне законодавство в механізмі правового регулювання відносин» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею. У ході вивчення як дисертаційного

дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

ВИСНОВОК

про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Кізляр Валентини Бшарівни на тему «Інформаційне законодавство в механізмі правового регулювання відносин», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем визначення місця та ролі інформаційного законодавства в механізмі правового регулювання відносин, за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44), а її авторка Кізляр Валентина Бшарівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

**професор кафедри приватного права
Державного податкового університету
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

